Σύγχρονα Θέματα Διεθνούς Πολιτικής

Μάθημα 4ο: Ο Ρωσικός Κόσμος. Ά μέρος

Ιωάννης Παπαγεωργίου, Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, ΑΠΘ

CC BY SA

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μάθημα 4ο

Ο Ρωσικός Κόσμος. Ά μέρος

Περιεχόμενα ενότητας

1. Ο Ρωσικός κόσμος
2. Η σχέση Ρωσίας – Δύσης
3. Ο ζωτικός χώρος της Κεντρικής Ασίας
4. Η επανεμφάνιση της Ρωσίας στον Καύκασο

Σκοποί ενότητας

- Προσδιορισμός του Ρωσικού κόσμου.
- Μελέτη της σχέσης της Ρωσίας με τις δυτικές αξίες.
- Η γεωπολιτική σημασία της Κεντρικής Ασίας για την Ρωσία.
- Η διείσδυση της Ρωσίας στο Καύκασο.

1η Ενότητα

Ο Ρωσικός κόσμος

Τι ορίζουμε ως Ρωσικό Κόσμο

- Οι χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης
  - Όχι μόνο η Ρωσική Ομοσπονδία,
  - Αλλά και ο Καύκασος,
  - η Λευκορωσία,
  - Οι χώρες της Κεντρικής Ασίας,
  - Η Ουκρανία.
- Χώρες με σημαντική εξάρτηση από τη Ρωσία
  - Πολιτική,
  - Οικονομική,
  - Γεωπολιτική.

Πολιτικός χάρτης της Ρωσίας, 2005

- Πηγή: "Russia's Administrative Divisions", https://sites.google.com/a/richland2.org/russia-henry-dyer3/.

Εθνικές ομάδες της Σοβιετικής Ένωσης, 1974

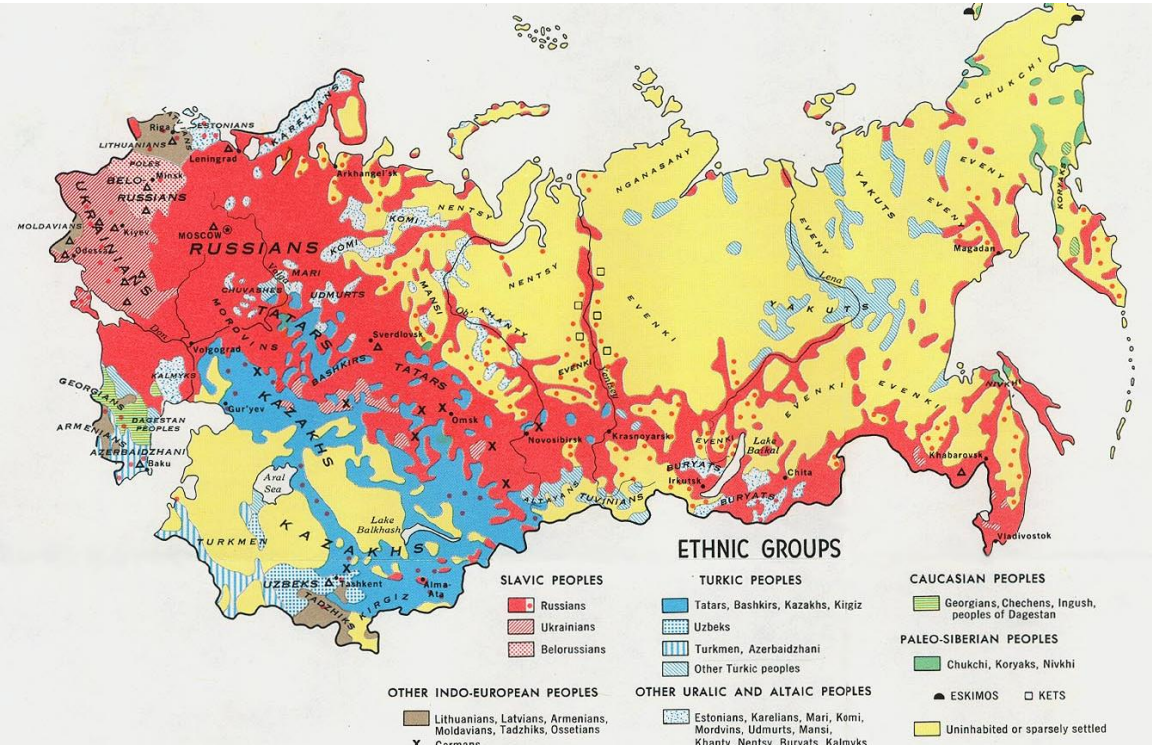

Πηγή: “Soviet Union – Ethnic Groups”. ©Nationmaster.com 2003-2015. http://images.nationmaster.com/images/motw/commonwealth/ussr_ethnic_1974.jpg.

Πωσοστά εθνικά Ρώσων σε χώρες τις πρώην Σοβιετικής Ένωσης 1/2

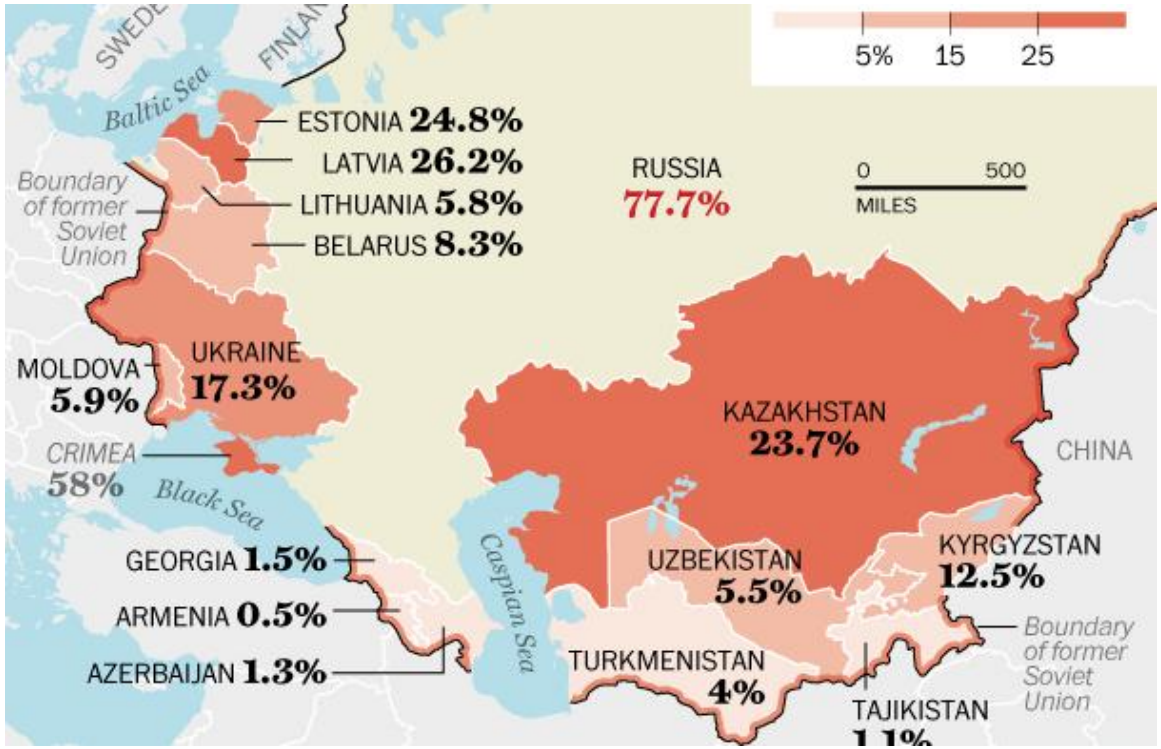

Πηγή: CIA World Factbook | The Washington Post May 17, 2014 https://img.washingtonpost.com/rw/2010-2019/WashingtonPost/2014/05/17/Foreign/Graphics/w-ethnicRussian.jpg.

Ποσοστά εθνικά Ρώσων σε χώρες τις πρώην Σοβιετικής Ένωσης 2/2

Εσθονία	24,8%
Λετονία	26,2%
Λιθουανία	5,8%
Λευκορωσία	8,3%
Ουκρανία	17,3%
Μολδαβία	5,9%
Κριμαία	58%
Γεωργία	1,5%
Αρμενία	0,5%
Αζερμπαιτζάν	1,3%
Καζακστάν	23,7%
Ουζμπεκιστάν	5,5%
Τουρκμενιστάν	4%
Τατζικιστάν	1,1%
Κιργιστάν	12,5%

Τα χαρακτηριστικά της Ρωσίας σήμερα 1/2

- Σημαντική χώρα παραγωγής πρώτων υλών (ιδίως ενέργειας).
- Πυρηνική δύναμη.
- Η τελευταία αυτοκρατορική (οιονεί αποικιακή) δύναμη.
  - Η Ρωσία διαμορφώθηκε σταδιακά κατακτώντας νέους λαούς και εδάφη – όχι υπερπόντια όπως άλλες αποικιακές δυνάμεις, αλλά γειτονικές στο έδαφός της.

Τα χαρακτηριστικά της Ρωσίας σήμερα 2/2

- Οι συνέπειες της αποικιακής δομής της Ρωσίας σήμερα.
  - Χωριστικά κινήματα.
  - Η Ρωσία ως καταπιεστική δύναμη.
- Η παρουσία Ρώσων το γένος (ethnic Russians) σε χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης για τους οποίους η Ρωσία θεωρεί ότι έχει ευθύνη και λόγο.
- Η έννοια του 'Εγγύς εξωτερικού' (Near Abroad).

2η ενότητα

Η σχέση Ρωσίας – Δύσης

Η διφορούμενη σχέση της Ρωσίας με τη Δύση 1/3

- Η ιδιαίτερη πολιτισμική και πολιτική κατάσταση της Ρωσίας.
  - Η έλξη της Δύσης (ιδίως της Ευρώπης) ΑΝΤΙΠΑΡΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ
  - ιδιαιτερότητα του ρωσικού κόσμου ➔ μια ανεξάρτητη πορεία με διαφορετικές αξίες.

Η διφορούμενη σχέση της Ρωσίας με τη Δύση 2/3

- Το τσαρικό και το κομμουνιστικό καθεστώς απορρίπτουν το Δυτικό και φιλελεύθερο δημοκρατικό μοντέλο.
- Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης (πολιτική και οικονομική ήττα) → επιστροφή της Ρωσίας στις Δυτικές αξίες.

Η διφορούμενη σχέση της Ρωσίας με τη Δύση 3/3

- Ωστόσο η οικονομική κατάρρευση των πρώτων ετών της Ρωσίας (περίοδος Γέλτσιν) οδηγεί στην απαξίωση των Δυτικών αξιών.
- Οι Δυτικές αξίες (πολιτικές και οικονομικές ελευθερίες) απορρίπτονται από την διάλυση του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού ιστού της περιόδου Γέλτσιν
- ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ επιστροφή της Ρωσίας στις δικές της (ιδιαίτερες) αξίες και τη διαμόρφωση ενός δικού της κόσμου και αξιακού συστήματος.

Η διαμόρφωση ενός ρωσικού κόσμου

- Δημιουργία αντιπάλων (ΗΠΑ, Ευρώπη...).
- Διαμόρφωση συμμαχιών και σχέσεων με γειτονικές χώρες (ιδίως της πρώην Σοβιετικής Ένωσης) χωρίς ανησυχίες για το πολιτικό σύστημα και τα δημοκρατικά χαρακτηριστικά των χωρών αυτών).
- Η νέα διαμόρφωση των συνεργασιών αυτών – ιδίως με τις χώρες του Καυκάσου και της Κ. Ασίας - συνοδεύεται από την ταυτόχρονη μείωση της παρουσίας των ΗΠΑ.

3η Ενότητα

Ο ζωτικός χώρος της Κεντρικής Ασίας

Η Κοινοπολιτεία των Ανεξάρτητων κρατών

- Η σημασία των χωρών της Κεντρικής Ασίας για τη δημιουργία ενός ρωσικού «ζωτικού χώρου».
- Τουρκογενείς (Turkic) χώρες.
- Η αναδιαμόρφωση ενός μετασοβιετικού χώρου οικονομικής συνεργασίας και ελεύθερης κυκλοφορίας στην Κεντρική Ασία.

Η επανεμφάνιση της Ρωσίας στην Κεντρική Ασία

- Ο γεωπολιτικός ρόλος της Κεντρικής Ασίας
  - Βασική περιοχή παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου.
  - Σημείο επαφής με την Νότια Ασία (Αφγανιστάν, Ιράν): η Ρωσία γίνεται παράγοντας των διεθνών σχέσεων στην περιοχή.
  - Σημείο επαφής με Κίνα – όποιος ελέγχει την Κεντρική Ασία ελέγχει την τροφοδοσία της Κίνας σε πρώτες ύλες (ιδίως ενέργεια).

4η Ενότητα

Η επανεμφάνιση της Ρωσίας στον Καύκασο

Ο γεωπολιτικός ρόλος του Καυκάσου

- Σημείο τριβής μεταξύ Ισλάμ και Χριστιανισμού, μεταξύ Ασίας και Ευρώπης.
- Μια περιοχή με τεράστιες εθνικές, θρησκευτικές και πολιτικές διαφορές.

Η ιστορία της Ρωσίας

- Η ιστορία της Ρωσίας στον Καύκασο
  - Η Ρωσία εμφανίζεται στην περιοχή από το 18ο αιώνα.
  - Και σταδιακά κατακτά όλη την περιοχή.
  - Η πληθυσμιακή ποικιλομορφία οδήγησε στην διαμόρφωση, κατά την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης πολλών διοικητικών ενοτήτων.
- Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης οδήγησε στην ανεξαρτητοποίηση κάποιων χωρών που ήταν σοβιετικές δημοκρατίες
  - Αλλά όχι την αυτοδιάθεση των άλλων εθνοτήτων της περιοχής.

Το Ναγκόρνο Καραμπάχ

- Το Ναγκόρνο Καραμπάχ
  - Αρχικά αυτόνομος θύλακας στο Αζερμπαϊτζάν.
  - Αρμενικός κατά πλειοψηφία πληθυσμός.
  - Η ανεξαρτητοποίηση του Αζερμπαϊτζάν ➔ εξέγερση Αρμενίων με την υποστήριξη της Αρμενίας. De facto ένταξη της περιοχής στην Αρμενία.
- Το δίπολο της σύγκρουσης περιλαμβάνει το Αζερμπαϊτζάν (υποστηριζόμενο από Τουρκία και ευρύτερα την Δύση, ιδίως ΗΠΑ) και Αρμενία (υποστηριζόμενη από την Ρωσία).

Ζώνες κατοχής στο Ναγκόρνο Καραμπάχ από το Αζερμπαϊτζάν και την Αρμενία

- Πηγή: “Nagorno-Karabakh Occupation Map”, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nagorno-Karabakh_Occupation_Map.png.
- Άδεια: Public Domain.

Η Γεωργία

- Η Γεωργία ήταν ιστορικό βασίλειο.
- Προσαρτήθηκε από τη Ρωσία στις αρχές του 19ου αιώνα – κυριαρχεί ο γεωργιανός πληθυσμός με σημαντική παρουσία άλλων μειονοτήτων.
- Η πλέον αντιρωσική χώρα.

Αμπχαζία και Νότια Οσσετία: de facto ανεξάρτητες από την Γεωργία

- Πηγή: "Map of Georgia highlighting the disputed territories of Abkhazia and South Ossetia, both of which are de facto independent from the central government of Georgia." https://en.wikipedia.org/wiki/Georgia_%28country%29#/media/File:Georgia_high_detail_map.png. Άδεια: Public Domain.

Η Αμπχαζία 1/2

- Η Αμπχαζία
  - Αρχικά αυτόνομη δημοκρατία μέσα στη Γεωργία.
  - Μικτός πληθυσμός (χωρίς πληθυσμιακή υπεροχή των Αμπχαζίων).
  - Η ανεξαρτητοποίηση της Γεωργίας (συμπεριλαμβανομένης της Αμπχαζίας) ➔ εξέγερση Αμπχαζίων με την υποστήριξη της Ρωσίας.
  - Διαμόρφωση ενός de facto κράτους που συντηρείται και αναγνωρίζεται από τη Ρωσία και μόνο.

Η Αμπχαζία 2/2

- Πηγή: United Nations: Arthur Tsutsiev, Ethnopolitical Atlas of Caucasus, 1774-2004, Europa, Moscow, 2006. http://mondediplo.com/maps/abkhazia.

Η Νότια Οσσετία

- Η Νότια Οσσετία
  - Όπως και η Αμπχαζία - αυτόνομη δημοκρατία μέσα στη Γεωργία.
  - Μικτός πληθυσμός.
  - Ο ρωσο-γεωργιανός πόλεμος του 2008.
  - Η δημιουργία ενός de facto κρατιδίου χωρίς διεθνή αναγνώριση.

Προσπάθειες ανεξαρτητοποίησης κρατών στον Καύκασο

- Οι προσπάθειες δημιουργίας ανεξαρτήτων/αυτοδιοικούμενων κρατών στον ρωσικό Καύκασο
  - Η Τσετσενία,
  - Το Νταγκεστάν.

Η σκλήρυνση της ρωσικής στάσης

- Οι δύο πόλεμοι της Τσετσενίας,
- Η τσετσενική τρομοκρατία,
- Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας για την ενίσχυση του αυταρχισμού και της καταπίεσης στο εσωτερικό της Ρωσίας,
- Ο τζιχαντισμός – η διεθνοποίηση και «θρησκευτικοποίηση» των συγκρούσεων στον Καύκασο.

Οι συγκρούσεις στον Καύκασο ως ζήτημα διεθνούς ασφάλειας

- Ο Βλαντιμίρ Πούτιν και η εργαλειακή χρήση της Τσετσενίας για την στερέωση της θέσης του.
  - Η τσετσενική τρομοκρατία.
  - Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας για την ενίσχυση του αυταρχισμού και της καταπίεσης στο εσωτερικό της Ρωσίας.
  - Ο τζιχαντισμός – η διεθνοποίηση και «θρησκευτικοποίηση» των συγκρούσεων στον Καύκασο.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ιωάννης Παπαγεωργίου. «Σύγχρονα Θέματα Διεθνούς Πολιτικής. Ο Ρώσικος Κόσμος. Ά μέρος». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: http://eclass.auth.gr/courses/OCRS245/.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/

Τέλος 4ου Μαθήματος

Επεξεργασία: Γαβριέλα Λ. Μαζαράκη

Θεσσαλονίκη,

Χειμερινό Εξάμηνο 2014 – 2015

CC BY SA

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.